

Volg je diepste drijfveren

Zingeving in relatie tot identiteit

Lezing Afterworknet Mondriaantoren Rabobank Amsterdam 12 februari 2019

Aanleiding

Begin januari werd Nederland opgeschrikt door de Nashvilleverklaring waarin een aantal orthodox-protestantse dominees stelden dat je volgens de bijbel niet als homoseksuele man, als lesbische vrouw of transgender mag leven. Bijna heel Nederland stond op zijn achterste benen, hoe is het mogelijk dat er nog mensen zijn die zo denken, is het niet strafbaar wat deze mensen beweren? Op talloze plaatsen ging de regenboogvlag uit, als teken van solidariteit met een inmiddels behoorlijk zichtbare minderheid in onze samenleving en als symbool van de erkenning van de diversiteit van het menselijk bestaan. Moderne dominees en kerken deden hun uiterste best en zeiden dat de homo's bij hen wèl welkom waren. Bij het homomonument in Amsterdam kwam burgemeester Femke Halsema steun betuigen. 'Liefde kent geen moraal, liefde is er gewoon', zei ze.

Het was net alsof Nederland niet meer wist dat er altijd nog altijd zo'n half miljoen orthodoxe protestanten zijn die politiek ook goed zijn vertegenwoordigd, denk aan de SGP, stabiel met drie zetels in de Tweede Kamer. Het gaat om mensen die zich in een behoorlijk gesecculariseerd, dus ontkerkelijk Nederland een minderheid zijn gaan voelen en nu de gelegenheid aangrijpen om door middel van een nogal haastig en slecht vertaalde Amerikaanse verklaring van evangelische Trumpaanhangers van zich te laten horen. 'Wij zijn er ook nog', lijken ze te roepen. En dat mag, we leven gelukkig in een democratisch land. Het is even slikken, democratie betekent ook dat je meningen aanhoort die jou niet bevallen. En die meningen zijn gebaseerd op een letterlijke interpretatie van de bijbel, waarbij men voor de gauwigheid even vergeet dat deze geschreven is door mensen die lang geleden leefden in een heel andere cultuur dan de onze. Overigens ook een cultuur waarin homoseksueel *gedrag* wel bekend was, maar waarin de mensen nog nooit hadden gehoord van een homoseksuele *identiteit*, laat staan serieuze homoseksuele relaties die vergelijkbaar zijn met heteroseksuele relaties. Over het verschil tussen identiteit en gedrag straks meer.

We kunnen het geluid van de Nashvilledominees eigenlijk niet meer verdragen. En het vervelende is dat dit verhaal niet beperkt is tot een paar conservatieve dominees, maar dat er ook katholieke bisschoppen, en conservatieve moslims zijn en witte autochtone voetbalschreeuwsters op tribunes die niet zoveel van homo's moeten hebben. Verder vindt 33% van de Nederlanders het nog altijd onsmakelijk als ze twee mannen met elkaar zien zoenen (SCP 2017). De werkelijke acceptatie van mensen die anders zijn dan de meerderheid wenselijk acht is in mijn ogen flinterdun.

Zelf werd ik in een orthodox nest geboren. De kerk waar ik toe behoorde werd ook genoemd in alle opschudding rondom de Nashvilleverklaring. Voor mij was die Nashvilleverklaring niks nieuws, ik ken mijn pappenheimers. Ik werd wel opnieuw even herinnerd aan het oude verhaal, en ik kon alleen maar

zuchten: wat is diversiteit voor ons mensen toch moeilijk. We doen er volgens mij ons hele leven over om te snappen dat anderen anders zijn dan wijzelf, nietwaar? We vinden het lastig om daadwerkelijk te accepteren dat anderen vaak totaal anders denken dan jijzelf, het liefst gaan we om met gelijkgestemden. Dat zie je overal om je heen, misschien wel meer dan ooit. Natuurlijk willen we op vakantie wel in exotisch restaurantje eten, waarbij we dan het gevoel krijgen dat we de plaatselijke bevolking zogenaamd zo goed leren kennen, maar het blijft meestal bij wat rondneuzen hier en daar en vooral veel foto's maken, wat sowieso al afstand scheidt. Echt contact met andersdenkenden, lastig hoor. Stel dat we met elkaar in gesprek gingen, dat zou wat zijn!

Voorgebakken zingeving

Toen ik in 1953 werd geboren, wierp de christelijke gereformeerde kerk van mijn ouders mij een kant en klaar zingevingsverhaal in de schoot. Als mens, zo luidde het verhaal, was je in zonde ontvangen en geboren, en daarom moest je gaan geloven in Jezus Christus. Hij was voor ons aan het kruis gestorven en had onze zonden op zich genomen. En hij had dat eigenlijk voor de hele wereld gedaan! We zouden ons vervolgens kunnen gaan verheugen op het eeuwige leven dat ons toelachte na onze dood, mits we bevindelijk, dat wil zeggen vanuit ons hart, toegaven dat wij deze Heiland 'van node' hadden.

Er zat wel een gemeen kantje aan dat geloof. Als je er niet aan wilde, dan wachtte de eeuwige duisternis. Mijn vader deed daar een beetje vaag over en vergeleek die duisternis met de aankomst op het 'verkeerde eindstation'. Ik had als kind wel eens met mijn ouders met de trein gereisd, maar meestal waren we op het goede station aangekomen. Niemand begreep precies waar je aan moest denken bij een foute eindbestemming. En omdat mijn vader een blijde gelovige was die tranen van ontroering in zijn ogen kreeg als hij over het geloof sprak, bracht hij zijn zin des levens behoorlijk goed aan ons over. Over dat eindstation hoorde je vervolgens weinig meer. Ik kon er niks mee, noch met het beeld van de spoorwegen, noch met het eeuwige leven.

Ik had andere dingen aan mijn hoofd: school, vriendjes, puberteit, seks, verkering, beroepskeuze. Ik voelde mij bovendien een uitzondering. Hoorde ik er wel bij? Ik had een rijk fantasieleven, speelde met een vriendje allerlei situaties na die we op de televisie hadden gezien en had daarbij het grootst mogelijke plezier. Maar met fantasie alleen zou je het niet redden, zo leek de boodschap. De wereld vroeg om andere dingen: een beroep, een vrouw, groot worden.

Uitzondering zijn. Dat gevoel was sterk. Op de jeugdvereniging van onze kerk was ik de enige jongen die op een bepaald moment nog geen verkering had met een meisje. Bovendien had ik in de bibliotheek het woord 'homofiel' opgezocht, en was me doodgeschrokken. Ik was zeventien, dit woord moest ik voor altijd geheim houden. Als ik zou trouwen, mocht mijn vrouw het nooit te weten komen.

Jaren later. Ik was getrouwd. Ik had een vrouw. We hadden het leuk samen. Toen werd ik verliefd op een man. Ik hield niks geheim, en samen probeerden mijn vrouw en ik een uitweg te vinden uit deze situatie. Uiteindelijk gingen we uit elkaar, in harmonie en vrede, dat wel. Ik zocht voortaan mijn eigen zingeving. Die was niet gekoppeld aan een huwelijk met een vrouw. Een schok. Want het voorgebakken zingevingsverhaal uit mijn jeugd werkte niet meer, zeker niet in mijn nieuwe hoedanigheid als homoseksuele zinzoeker.

In mijn diepste wanhoop van 1982 had ik een vrouw én een vriend. Ik wilde ze allebei, maar het lukte niet. Als ik bij de een was, wilde ik naar de ander. Was ik bij de ander, dan voelde ik mij incompleet en wilde ik weer naar de een. In dat jaar begon mijn volwassen zingeving. Waarom kon ik geen relatie aangaan met twee mensen tegelijk? Met een vrouw en met een man?

In november van datzelfde jaar 1982 liep ik in storm en regen langs een stille dijk aan de Waddenzee bij Delfzijl, niet echt iets om vrolijk van te worden, dat geef ik direct toe. Ik was boos, gefrustreerd en verdrietig. Ik had het gevoel daar de rest van mijn leven onder te zullen lijden. Existentiële woede. Tot wie of wat moest ik mij richten? Niemand kwam mij redden, ook die Jezus uit mijn jeugd niet. Ik was boos op mezelf, het leven, de kerk, mijn ouders, God, zo deze al bestond. Waarom was het motto 'Hoe meer zielen, hoe meer vreugd' niet op mij van toepassing? Van deze uitspraak leek de suggestie uit te gaan dat het juist een verrijking was voor je persoonlijke leven als je met meerdere personen tegelijk een intieme relatie had. Iets waar ik nu juist niet mee om kon gaan, zo bleek.

In deze nood leerde ik mezelf kennen. En mijn talenten. Ik ging schrijven. In 1985 verscheen mijn eerste boek: 'Naar verten die niemand weet', over homoseksualiteit in het huwelijk. Over mensen zoals ik. En wat bleek? Er waren er veel meer van! 'Door het lezen van jouw boek, is mijn hele leven veranderd, en wat ben ik je daar dankbaar voor', zei een lesbische vrouw tegen me.

De zingeving viel me toe, gekregen door te zoeken naar de diepste uithoeken in mezelf en door uiting te geven aan al het ware dat ik daar aantrof. Zingeving komt niet zomaar van buiten, maar is de consequentie van het volgen van je diepste drijfveren.

Tegenwoordig mag ik verwarde en vertwijfelde mannen coachen. Ze zitten, ook nu in 2019, met de handen in het haar. Mannen die met een vrouw leven, maar die onontkoombaar voelen en merken dat ze moeten dealen met hun homoseksuele gevoelens. Ik mag gebruik maken van een enorme, schijnbaar onuitputtelijke bron van kennis en ervaring, opgedaan in de moeilijkste momenten van mijn leven. Het leven van deze mannen krijgt nieuwe zin, het mijne ook.

Zingeving

Over die coaching zo dadelijk nog wat meer. Eerst over zingeving. Lastig. Kan ieder mens ervaren wat ik heb meegemaakt? Ontdekt ieder mens in zijn diepste nood zijn talenten en zijn zingeving? Dat is niet altijd het geval. Het is mij toevallig gegund, ik leefde in gunstige omstandigheden, ben gezond en goed opgeleid. Ik heb geleerd wat discipline is, ik heb mijn karakter op dit punt behoorlijk mee. Ik kon mezelf worden en aan de slag met wat ik graag doe en goed kan. Maar ook dat gaat met vallen en opstaan, het is geen stabiel proces. Heb je net ontdekt wie je bent, dan begint het pas. Je moet een houding zien te vinden tegenover een geheel nieuwe situatie, en dat valt niet mee. Heb je net ontdekt dat je leuk kan schrijven, dan gaat je relatie uit. Heb je net een leuke vriend, dan krijg je een brief waarin je ontslag wordt aangezegd van die leuke baan waar je eigenlijk op rekende, maar die wegens bezuinigingen niet doorgaat. Het is altijd weer afwachten hoe het leven loopt. Maakbaarheid? Mwahh. We hebben maar een beperkte invloed op ons leven. We zijn vaak geen baas over wat ons overkomt, maar we kunnen wel iets doen aan onze houding tegenover wat ons in de schoot geworpen wordt. We kunnen proberen positief om te gaan met de dingen die op ons pad komen, we kunnen er misschien een draai aan geven, zin aan verlenen. Als je door een dwarslaesie grotendeels verlamd raakt, zorgt dat voor een hoop narigheid. Toch zijn er mensen die er in slagen om zo'n draai aan hun leven te geven, dat ze er weer zin in krijgen, dat ze een ander talent in zichzelf ontdekken, die anders verborgen zou zijn gebleven. Het is

dus de kunst om mee te bewegen met de golven van je leven en niet van tevoren te bedenken hoe het leven zou moeten verlopen. Onwrikbare verwachtingen leiden vaak tot grote frustraties. Zelf dacht ik mijn hele leven samen te zijn met mijn vrouw. Het liep totaal anders. Geef daar maar eens een mooie draai aan. Dat lukt niet iedereen. Ik houd niet van mooie reclamepraatjes in de trant van: oh, geweldig, ik heb zoveel van mijn problemen geleerd, ik ben een heel ander mens geworden....een beetje gelukkig toeval heb je wel nodig. Je moet leed dus niet promoten en hopen dat het goed voor je is. Anderen hebben al helemaal niet het recht om zich over jouw leed uit te spreken.

Zingeving is soms alleen 'uithouden'

Pas las ik een verhaal van de filosoof Awee Prins waarvan de titel was: 'Beter wordt het niet'. Niet ieder mens is in staat om nieuwe krachten in zichzelf te ontdekken en nieuwe zin in zijn bestaan te vinden als hij in een crisis zit. Soms moeten we genoeg nemen met het leren doorstaan van gebrek, gemis en verlies. Het leven is geen feest, het is eerder een poging om er iets moois van te maken, waarbij succes niet is gegarandeerd. Dat is de 'condition humaine', die mij erg aanspreekt en die misschien wel ingaat tegen het maakbaarheidsdenken van deze tijd, waarin sinds de jaren zestig een aantal generaties is opgegroeid die van huis uit meekreeg dat eigenlijk alles mogelijk is, als je maar wil. Talloze Amerikaanse zelfhulpboeken van goedbedoelende, maar vooral goed op hun portemonnee lettende psychologen, coaches, therapeuten en aanverwante zielen schreven boeken met methodes die zouden moeten leiden tot een gelukkig en succesvol leven. Voor sommige schrijvers was gewoon 'succesvol' nog niet genoeg en jaren geleden al kwam ik zelfs de titel: 'How to become a *supersuccesfull* person?' tegen. Zelf dacht ik in de jaren tachtig en negentig ook dat het steeds beter ging met de maatschappij en toen in 2001 het huwelijk werd opengesteld voor mensen die wilden trouwen met iemand van hetzelfde geslacht, leek de emancipatie van homoseksuelen en lesbiennes voltooid. Er zijn wel veel stappen gezet, maar het blijkt toch iets ingewikkelder te zijn. Alles is toch niet zo maakbaar als ik dacht. Toch ben ik niet aan het somberen, ik doe een poging om realistisch te zijn.

Laatst hoorde ik het verhaal van een vrouw van bijna dertig. Zij vertelde dat ze haar moeder had opgebeld om te vertellen dat ze een fantastische baan bij de krant had gekregen. Haar moeder reageerde alleen maar met: "Kind, ik had niets anders van je verwacht." De jonge vrouw vertelde dat dit antwoord haar geschokt had: 'Die oudere generatie heeft ons geleerd dat alles mogelijk is, als je maar doorzet. Verschrikkelijk gewoon, het lukt lang niet altijd. En nu zitten we met een generatie die niet kan omgaan met frustraties en volop in de stress zit, want alles kan toch, als je maar hard genoeg werkt?', aldus de jonge vrouw. Ze was duidelijk boos op haar moeder.

Het lukt niet iedereen om zin en geluk te vinden. Het is soms al heel wat als je in staat bent om om te gaan met de frustraties die zich onvermijdelijk in ieder mensenleven voordoen. Vroeger gaf een kant en klare levensvisie sowieso al zin aan je leven. Het hiernamaals lag voor je klaar als het hier op aarde niet zo best lukte. Dat gaf toch eigenlijk niet zo veel, want er wachtte een veel mooiere en betere wereld. Nu velen van ons het hiernamaals op de vuilnisbelt hebben gegooid, moet de zin uit het aardse leven worden gehaald en moeten we het hier en nu gaan maken. Nog even een paar keer lekker op reis en de wereld zien, straks ben ik te oud en is het te laat. Wat staat er nog op mijn bucketlist? Ja, dat hemelse paradijs moet nu op aarde worden waargemaakt. Op zingeving ligt volgens mij best een bepaalde druk.

Stel je voor dat je niet uit het leven haalt wat erin zit. Dan is je leven misschien wel mislukt. Ik zou zeggen: laten we proberen onze verwachtingen enigszins te relativiseren. Je kunt en hoeft niet per se altijd gelukkig te zijn, een deel van het leven bestaat uit tegenslag en frustratie. Ook van de plicht om te genieten en om gelukkig te zijn moeten we worden verlost. Als je om kan gaan met de moeilijke zaken van het leven, ben je volgens mij een goede zingever. En is het is helemaal mooi als je uit de crisissen in je leven iets nieuws weet te halen dat je verder brengt. Het is een soort toegift. Een cadeau, niet iets waar je per se recht op hebt, maar waar je wel naar kunt streven.

Verband tussen identiteit en zingeving

Er is volgens mij een verband tussen zingeving en identiteit. Eerst over identiteit. We leven in Nederland in een nogal individualistische samenleving, zeker sinds de jaren zestig, toen de ontkerkelijking een hoge vlucht nam. De cultuuronderzoeker Hofstede plaatste Nederland op nummer vier van een ranglijst van 76 landen als het gaat om de dimensie individualisme versus collectivisme. Hofstede definieert een samenleving als individualistisch als *de onderlinge banden tussen individuen los zijn, iedereen uitsluitend voor zichzelf en voor zijn of haar naaste familie moet zorgen. Kinderen leren daarbij te denken in termen van 'ik' en ontwikkelen een onafhankelijk zelfbeeld.*

Met andere woorden: Je mag zelf bepalen hoe je leeft, wie je bent en met wie je omgaat, maar dan moet je wel tot veel in staat zijn. Soms is dat een heel gevecht om uit te vinden hoe je wil leven en met wie je wil omgaan. Uitgehuwelijkt worden bijvoorbeeld lijkt dan een stuk makkelijker dan die eindeloze zoektocht naar een partner in onze cultuur aan de hand van een enorme verlanglijst. Je hoeft maar te kijken naar het programma First dates (na ja...First....hoe veel pogingen zou iemand eigenlijk al wel niet gedaan hebben) en je weet hoe ingewikkeld dat kan zijn. Bij uithuwelijken speelt de romantische liefde ook niet zo'n grote rol, het gaat natuurlijk vaker om het verbinden van twee families en het krijgen van kinderen.

In een collectivistische cultuur zijn individuen vanaf hun geboorte opgenomen in sterke, hechte groepen die hun levenslang bescherming bieden in ruil voor onvoorwaardelijke loyaliteit. Kinderen leren te denken in termen van 'wij' en ontwikkelen een interdependent zelfbeeld.

Met andere woorden: we houden van je en we helpen je waar mogelijk, maar daar hangt wel een prijskaartje aan, je moet doen wat de groep, de familie van je verwacht. Je moet trouwen met degene die wij voor je hebben uitgezocht.

In een individualistische cultuur is iedereen in principe vrij om te leven zoals hij of zij wil en iedereen is uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor zijn of haar daden. Vandaar dat die orthodoxe biblebeltgelovigen niet in ons straatje je passen: zij vormen eigenlijk een collectivistische subcultuur in een nogal geïndividualiseerde samenleving. In een collectivistische cultuur (en daar zijn er veel van op deze wereld) waar de groepsnorm en de familietraditie het belangrijkste zijn, krijg je veel minder kans om jezelf als persoon te ontwikkelen. Dus kun je bijna geen homo zijn, je past niet in het collectief.

Laten we niet te arrogant doen en denken dat wij als individuen nu volledig zelf bepalen hoe wij leven. Het is bovendien ook nog niet zo lang geleden dat wij in ons land in onze eigen collectivistische zuilen leefden waar ons leven veel meer leek te zijn uitgestippeld dan nu. Toen ik in 1976 mijn vrouw

voorstelde aan mijn vader, was zijn eerste vraag: is ze van de kerk? En hij bedoelde eigenlijk: is ze van ONZE kerk? Een zucht van verlichting was op zijn gezicht te lezen toen ik daarop een bevestigend antwoord gaf. En toen hij een paar dagen na mijn bevestigende antwoord sprak over een vrouw als een 'bloem uit het paradijs', meende ik stiekem toch te horen dat dat paradijs toch vooral ook werd bevolkt door christelijke gereformeerde vrouwen. Over collectivisme gesproken....

En ook nu in 2019 zou het wel eens al te makkelijk kunnen zijn om te denken dat wij volledig vrij zijn in het bepalen van onze identiteit en onze zingeving. De media spiegelen ons een bepaald beeld voor van ons ideale leven, van ons uiterlijk en van onze zingeving. En je moet wel van goeden huize komen om te zeggen dat je daar niet gevoelig voor bent.

Zijn we er wel op vooruitgegaan?

De Vlaamse psycholoog Paul Verhaeghe geeft in zijn boek 'Intimiteit' een treffende beschrijving van het zingevingsprobleem van onze tijd. Een radicaal nieuwe moraal heeft sinds ongeveer 1990, dus in zeer korte tijd, een nieuwe mens geproduceerd. Hoe kijken mensen naar zichzelf? Door het wegvallen van de grote verhalen (christendom) proberen we nu zo perfect mogelijk te beantwoorden aan de nieuwe identiteit van de mens: je moet méér inspanningen leveren, er zit méér in jou, het kan altijd beter. Ging het vroeger om de strijd tussen de wellust van de seks en de deugdzaamheid en moest er een Freud komen om de boel weer een beetje in evenwicht te brengen, nu gaat het om de strijd om wie en wat ik ben en de perfecte mens met zijn fraaie lichaamsvormen en gezondheid. Dat laatste proberen we met alle macht voor elkaar te krijgen door eindeloze diëten, fitnessstrainingen, yoga- en mindfulnesslessen. Waren we vroeger niet afgestemd op onze gevoelswereld omdat seksuele gevoelens slecht waren, in onze tijd zijn we niet afgestemd op ons lichaam, omdat we het in de perfecte pasvorm moeten duwen. Genieten van wat er is lukt haast niet, terwijl genieten wel verplicht is. Maar ja, er zijn nog zoveel doelen die gehaald moeten worden. Het idee dat perfectie gehaald kan worden als de nodige inspanningen worden geleverd is de nieuwe religie geworden. Deze baart twee kinderen: angst (ik voldoe niet) en depressie (ik kan het niet). Ging het in de middeleeuwen om deugdzaamheid, nu gaat het om succes. Hoe vaak hoor je niet dat we elkaar toewensen: Succes! Ik heb laatst iemand bij het overlijden van haar geliefde partner niet alleen 'sterkte' toegewenst ('succes' vond ik net te gewaagd), maar ook 'zwakte'. Ik weet dat dit begrip niet goed in de markt ligt, maar ik vind het soms heel passend. Mijn geliefde pater van Kilsdonk, de man die zulk goed pastoraal werk verrichte onder gescheiden mensen en homo's, helaas overleden, had het in dat verband over het 'zegenen van de brokstukken van je leven'. Ja, soms zit er niets anders op. Soms bestaat het leven uit brokstukken, of zelfs puinhopen.

Help ik ben depressief! Ik heb een burnt out! Ik krijg de nieuwe, moderne moraal niet in mijn zingevingsmodel geperst! Wie ben ik eigenlijk dat me dat niet lukt? En: is het 'jezelf zijn' wel helemaal vrij van media-invloeden?

Huwelijksideaal

Het is ook in onze westerse individualistische cultuur dat de seksuele identiteit werd uitgevonden als basisconcept, als een aanname voor het gevoel jezelf te mogen zijn en op grond daarvan te mogen kiezen voor relaties die gebaseerd zijn op een persoonlijke keuze, op het gevoel met het daarbij horende

romantische huwelijksideaal. Was het huwelijk tot zo'n driehonderd jaar geleden voornamelijk nog een economische overeenkomst tussen man en vrouw, waarbij vooral in de rijkere kringen rustig een minnaar of minnares in het spel kon zijn zonder dat het bestaande huwelijk werd bedreigd, nu is de romantische liefde het allergrootste ideaal. En we hoeven alleen maar naar liedjes te luisteren en allerlei films te zien om te weten waar dat over gaat. Liefde is een totaalpakket geworden, waarin alle mogelijke behoeften moeten worden bevredigd, niet alleen seksuele, maar ook die van voortplanting, vriendschap en kameraadschap, economische eenheid. Je moet monogaam zijn, je moet met elkaar kunnen praten en elkaars emoties snappen. Wat gaat er door je heen schat? Kom op, vertel op! Is een veelgehoorde kreet van vrouwen aan het adres van mannen die met moeite over hun gevoel praten, domweg omdat ze dat nooit hebben geleerd. En omdat de wereld daarbuiten toch niet altijd even fijn is, creëren we een nestje met een geliefde om daaraan te ontsnappen. Met z'n tweetjes kun je de buitenwereld beter aan nietwaar? Dat dit behoorlijk vaak fout gaat, laat zich raden. Er zit gewoon te veel druk op de relatieketel, zingeving wordt niet alleen te veel afhankelijk gemaakt van succes op het gebied van je perfecte gezonde lichaam en je carrière, maar ook van het succes van de ideale relatie. Hoeveel relatieboeken er wel niet op de markt zijn.....met allerlei tips om het ideale stel te worden.....Je moet je eigen identiteit binnen een relatie bovendien helemaal waar kunnen maken binnen, het is belangrijk dat de partners elkaar stimuleren in het volledig zichzelf worden. Het mooiste vind ik dat verwoord in een nogal wonderlijk aandoende, maar niettemin interessante trouwbelofte: 'Ik beloof je trouw te zijn aan mezelf, zodat ik vandaaruit een betere partner kan zijn voor jou.' Daar hadden onze ouders nog nooit van gehoord en onze grootouders al helemaal niet. De rollen binnen hun huwelijk lagen nogal vast en over eigen ontwikkeling en identiteit werd niet of nauwelijks nagedacht. Zingeving was voornamelijk verbonden met het geloof en het krijgen en opvoeden van kinderen door de moeder en het binnenbrengen van een redelijk, liefst goed salaris door de man. Uitgebreid praten met elkaar? Communicatie? Empathie? Nou ja, als het zo uitkwam. Liefde? Jazeker, maar die hing sterk samen met het voor elkaar verantwoordelijk zijn en de tent van het gezin runnen. Er was eigenlijk niemand die last had van zijn identiteit, laat staan dat je seksuele identiteit apart moest worden benoemd en uitgezocht.

Homoseksuele identiteit

Pas in 1869 gebruikt een Hongaarse journalist voor het eerst het woord homoseksualiteit. Je kon dus mensen liefhebben van het eigen geslacht, net als dat je van iemand van het andere geslacht houdt. Vanaf die tijd groeit in de westerse wereld langzaam het besef dat er mensen zijn die anders voelen en denken, anders willen leven en dus een andere seksuele identiteit hebben. Natuurlijk, homoseksueel gedrag is al zo oud als de wereld, maar een homoseksuele identiteit bestaat nog maar zo'n 150 jaar. Het is uiteindelijk een constructie in ons hoofd, want er zijn natuurlijk alleen maar gevoelens. In deze ontwikkeling werd ook de term heteroseksualiteit geboren, want let u maar eens op, heteroseksualiteit is als term niet los verkrijgbaar en wordt meestal pas genoemd als we praten over homoseksualiteit. 'Ik ben hetero', hoor je bijna niemand zomaar zeggen, het gebeurt altijd nadat iemand anders heeft gezegd dat hij homo, bi of lesbisch is. Het leeft niet in het bewustzijn van mensen om de heteroseksuele identiteit te benoemen als er geen verscheidenheid is.

Na een lange emancipatiestrijd krijgen homo's en lesbiennes dan in 2001 toegang tot het huwelijk, Nederland doet dit als eerste land ter wereld. Wat betekent dit nu eigenlijk? Je zou kunnen zeggen dat

het romantisch liefdesideaal nu wordt overgenomen door de homo's en er aan een relatie tussen mensen van gelijk geslacht dezelfde idealen en verlangens ten grondslag komen te liggen als bij hetero's. Homozijn is niet meer alleen seksueel gedrag, maar een manier van leven geworden, waarbij de betrokkenen het gevoel hebben dat ze op hun eigen manier vorm geven aan de zin van hun leven, op grond van hun eigen identiteit. Dat is een nogal westerse constructie. In veel arme landen is een homoseksuele identiteit ondenkbaar, al was het alleen maar vanwege de noodzaak om te trouwen en veel kinderen te krijgen. Als je daarnaast ook nog wat homoseksueel gedrag vertoont, vooruit dan maar, maar houd dat voor jezelf en doe het stiekem. O wee, als je op het idee zou komen dat je het heterohuwelijk zou willen vergelijken met, laat staan vervangen door het leven met iemand van gelijk geslacht. Dat gaat niet, je bent dan eigenlijk een *voortplantingsweigeraar* en maakt je eigen stam, of volk of land te schande. Openlijk uit de kast komen is dan een westerse perversie. Dus voor veel moslims, hindoes, en nog veel meer mensen uit meestal armere landen is het benoemen van jezelf als homo zwaar taboe. Wie dat wel doet, is ten prooi gevallen aan pervers denken en kan in de gevangenis komen, worden gestenigd, opgehangen of ziet zich genoodzaakt om te vluchten.

Waarom wijd ik hier zo lang over uit? Omdat ik een antwoord zoek op de vraag waarom het in onze cultuur zo lastig is om homo te zijn als je een heterorelatie hebt. Dat komt dus omdat je identiteit, je leefstijl in het geding is. Omdat wij in onze cultuur van een intieme relatie een totaalpakket hebben gemaakt dat gebaseerd is op gevoelens, raak je onherroepelijk in de problemen. Je hebt het verkeerde totaalpakket gekozen! Je hele emotionele hebben en houden, kortom je identiteit en een belangrijk deel van je zingeving, hangt aan de relatie en nu je er voor uitkomt dat je homo bent, staat de hele wereld op zijn kop. Je identiteit is in het geding. De zin van je leven staat op de tocht. Een man van rond de zestig zei tegen mij: *'Ik kan het voor mezelf niet verantwoorden als ik straks op mijn sterfbed lig en nooit iets met mijn homoseksualiteit heb gedaan. Het is dan net alsof ik het verkeerde leven heb geleid, een onecht leven dat niet bij mij als mens past.'* Mooier en duidelijker kan het niet verwoord worden. Wij vinden dat we onszelf moeten realiseren, dat we moeten werken aan ons innerlijk potentieel, anders is ons leven niet zinvol. Of dat terecht is, blijft natuurlijk een discussiepunt. Er zijn zoveel momenten in ons leven dat we er niet in slagen om waar te maken wat we zo graag zouden willen. En ik zei het al eerder: daarmee om kunnen gaan kan leiden tot nieuwe zingeving. Maar dat gaat niet vanzelf.

Coachingspraktijk

Ik wil jullie nu meenemen naar drie verhalen uit mijn coachingspraktijk. Het zijn drie verhalen van mannen die worstelden met hun homoseksuele gevoelens, terwijl ze een relatie hebben met hun vrouw, cq vriendin. Komt dat nog voor dan? Dat vroeg iemand mij laatst. Ook hier klopt het beeld van de vrije Paul de Leeuw- of Gordonhomo niet, er zijn nog heel wat die niet met hun seksuele identiteit overweg kunnen. Ook weer een schok voor de liberaal denkende meerderheid in ons land. Je kunt in ons land toch gewoon jezelf zijn? (Johan Derksen!). Dat is een veelgehoord commentaar als ik over mijn praktijk vertel. Laat ik zeggen: dat gaat toch niet altijd zomaar. Jezelf zijn is vaak nog een hele klus. En bovendien: wat is dat eigenlijk: jezelf zijn?

1. Man, eind vijftig, valt flauw op zijn werk. Hij is al lange tijd verliefd op zijn mannelijke collega, maar heeft dat altijd voor zich gehouden. Niemand weet het. Hij is al jaren getrouwd met zijn vrouw. Hij komt

niet snel bij, de man wordt afgevoerd naar het ziekenhuis en wordt onderzocht op diabetes, hartproblemen en wat dies meer zij. Je weet maar nooit. 'Meneer, u kunt weer naar huis, we kunnen niks vinden', is de eindconclusie. Meneer is kerngezond. Hij komt nu bij mij en vertelt dat de spanning die hij vanaf zijn jeugd in het geheim had opgebouwd eruit moest. Dat doet je lichaam dan wel en dan val je flauw. Zelf had hij in het ziekenhuis ook niet durven vertellen waarom hij was flauwgevallen. Niemand denkt er ook aan, hoe zou je op het idee moeten komen? Veel professionele hulpverleners denken bij lichamelijke klachten niet aan dit soort identiteitsproblemen en laten hun cliënten op dit punt in de kou staan. Maar nu wilde de man zijn geheim ook aan zijn vrouw vertellen. Het ging zo niet meer, hij wilde niet het gevoel hebben dat hij met zijn geheim het graf in zou gaan. Hoe nu verder? Dat wilde hij met mij bespreken.

2. Jongen, midden twintig, heeft een vriendin en wil praten over zijn schuldgevoel en zijn geheim. Hij houdt veel van zijn vriendin en is heel erg bang dat zij op een gegeven moment zal ontdekken dat hij sterke homoseksuele fantasieën heeft. Hij is van plan om dit geheim zijn hele leven te bewaren, hij wil dat niemand dit ooit te weten komt. De jongen ziet er vlot en modern uit, hij heeft een goede baan en staat vast lachend en flitsend op Facebook. Maar achter dit scherm van jeugdige opgewektheid gaat een verscheurde jongen schuil. Hij hakt in het tweede gesprek de knoop door en kiest dan toch voor zijn vriendin. Uiteraard heb ik hem laten weten dat het bewaren van een geheim geen mens goed doet en dat je er nog niet zomaar vanaf bent als je iets belangrijks voor je houdt. Kennelijk was de zin van zijn leven nu al te zeer gekoppeld aan een leven met een vrouw met wie hij dolgraag kinderen wilde.

3. Man, begin vijftig, spreekt met mij over zijn homoseksuele gevoelens. Een niet meer bevredigende seksuele relatie met zijn vrouw was de aanleiding tot een crisis, waarbij bleek dat hij ook op zijn werk steeds minder goed presteerde, steeds depressiever werd en steeds meer ging drinken. Het leven had hem altijd toegelachen, alles was altijd gegaan zoals hij wenste. Hij dacht dat dat ook zo hoorde, waarom nu dit soort nare dingen in zijn leven? Kennelijk was zijn leven tot nu toe altijd zinvol geweest en vooral maakbaar. Ik probeer de man duidelijk te maken dat het soms nodig is om in je leven serieus te kijken naar oude gevoelens die op een bepaalde leeftijd opspelen en waar aandacht aan gegeven moet worden.

Hoe begeleid ik deze mensen? Wat is het doel van de gesprekken? Ik vermijd etiketten. Als zij mij vragen: ben ik nu homo? Dan zeg ik altijd: geen idee. Dat klinkt flauw. Maar ik wil dat mijn cliënten oprecht kijken naar hun gevoelens en dan een manier vinden om daar mee om te gaan. Ik wil ze laten merken dat ze een eigen manier van leven mogen vinden en zodoende mogen werken aan hun eigen zingeving. Die kan afwijken van de hokken en hokjes die onze samenleving klaar heeft liggen: je bent he, ho of bi. Transgender kan nu ook, de lijst met letters wordt steeds langer: LHBTQI etc..... Vooral de strijd van de zelfafwijzing moet gestreden worden, en er moet ruimte komen voor zelfacceptatie. De oplossing ligt niet zomaar voor de hand. Uit elkaar of niet? Dat hangt van zoveel dingen af. Misschien moet je je opvattingen over het relatietotaalpakket wel herzien en streven naar een deelpakket. Je identiteit hoeft niet voor 100% af te hangen van een geslaagde relatie.

Ik snap het wel. Ieder mens wil duidelijkheid. Ik stopte mezelf ook fanatiek in het vakje homo. Je moet uit de kast komen, pas dan ben je echt, anders ben je hypocriet. We leven in een bekentencultuur. Tenslotte was ik al 28, terwijl hetero's vaak al 10 jaar eerder aan de slag gaan. Etikettering is aan de ene kant ook hard nodig om je leven op de rit te krijgen en je op je gemak te voelen bij 'soortgenoten' in een heterodominante maatschappij. En helaas denken ook homoseksuele jongeren ook nu nog, anno 2019, veel vaker aan zelfmoord dan hun heteroseksuele leeftijdgenoten, en dat komt deels ook door het gedachtegoed van de Nashvillers. Door het hokje 'homoseksuele identiteit' zijn er rechten gekomen en is het huwelijk opengesteld voor mensen van gelijk geslacht. Want dan moet je wel eerst bestaan. Hokjes ten behoeve van de emancipatie. Maar voor jezelf moet je ze in de loop van je leven ook weer relativiseren. Mijn leven past niet in een hokje en valt niet samen met een cultureel bepaalde identiteit. Geen enkel keurslijf is voor ons geschikt. Dus aan de andere kant: weg met die hokjes en vakjes, waar wij Nederlanders zo verdomd goed in zijn. Ach, het zal wel komen door ons polderlandschap dat we net zo hebben ingericht als onze geest. De echte bevrijding en zingeving moet misschien nog komen: het verdragen van diversiteit van anderen, van diversiteit binnen jezelf, van de veranderlijkheid en tijdelijkheid van alles, het openstaan voor nieuwe ervaringen, het mogen falen en balen, en het kunnen genieten van onverwacht geluk.